

Notitie 'huiskgemeente'

Voorgeschiedenis

Het generale college voor de kerkorde (GCKO) bood de generale synode voor haar september vergadering 2017 zijn advies aan met betrekking tot de vaststelling van een aantal kerkordewijzigingen. De bedoelde wijzigingen werden in november 2016 in eerste lezing vastgesteld, waarna de klassicale vergaderingen daarover hebben geconsidereerd. Op basis van die klassicale consideraties kwam het GCKO tot een tweede lezing van de wijzigingsvoorstellen. Het punt 'huiskgemeente' is op de synodevergadering aangehouden. De bedoeling van deze notitie is om het onderlinge gesprek over de huiskgemeente tijdens de komende november vergadering te stimuleren als voorzet voor besluitvorming tijdens de synodevergadering van april 2018.

Wat hieronder volgt zijn enkele reflecties bij de huiskgemeente, afgesloten voor het verkennende gesprek over de huiskgemeente.

Voor de volledigheid vermelden we hier de passage uit *Kerk 2025. Deel 1: Classes en kerkelijke presentie, toelichting op het voorstel voor de tweede lezing* (d.d. 21 augustus 2017). Deze door het GCKO opgestelde tekst is tijdens de synodevergadering van 22 september jl. niet in bespreking gegeven maar aangehouden.

	Eerste lezing	Voorstel tweede lezing
a	Een geloofsgemeenschap, die niet in staat is alle in de orde van de kerk aangegeven taken van een gemeente te verrichten, kan onder de verantwoordelijkheid van de kerkenraad van een naburige gemeente of van de klassicale vergadering als kleinschalige gemeenschap samenkomen om te vieren, te leren en te dienen.	Een huiskgemeente is een kleinschalige gemeenschap die samenkomt om te vieren, te leren en te dienen, daar waar geen gemeente (meer) is.
b	Deze geloofsgemeenschap wordt aangeduid als huiskgemeente.	Een huiskgemeente wordt gevormd bij besluit van de klassicale vergadering en staat onder verantwoordelijkheid van de kerkenraad van een naburige gemeente of van de klassicale vergadering
c	De huiskgemeente wordt geleid door een commissie, die werkt onder verantwoordelijkheid van en in verantwoording aan de in a. genoemde kerkenraad of de klassicale vergadering	De huiskgemeente wordt geleid door een commissie, die werkt onder verantwoordelijkheid van en in verantwoording aan de in b. genoemde kerkenraad of de klassicale vergadering
		De zorg voor de vermogensrechtelijke aangelegenheden van de huiskgemeente berust bij de onder b. genoemde ambtelijke vergadering.

Gedachten bij het fenomeen 'huiskgemeente'

- Met huiskgemeenten is het allemaal begonnen! Het Nieuwe Testament kent feitelijk alleen de kleine (huis)gemeente als gestalte van christelijke gemeenschap. In de consideraties komt dat besef regelmatig terug, maar het primaire oriëntatiepunt blijft de huidige (territoriale en presbyteriale) gemeente (zie beide lezingen hierboven onder a). Dat is ook begrijpelijk vanuit kerkordelijk perspectief, maar de zoektocht naar nieuwe vormen van (missionaire) geloofsgemeenschap vraagt om een bredere blik: wat zijn in onze tijd goede voertuigen voor de communicatie van het Evangelie van Jezus Christus? Het fenomeen 'huiskgemeente' is in zekere zin een pars pro toto voor het zoeken naar nieuwe gestalten van de kerk en daarom loont het ook de moeite hier fundamenteel en breed bij stil te staan.
- In dit verband is het goed te wijzen op een directe parallelie met de wereld van het pionieren. Ook hier gaat het immers om nieuwe vormen van geloofsgemeenschap en het zoeken van

een weg in vaak onbekend terrein. Veel van de vragen uit de consideraties gaan over het functioneren van de beoogde huisgemeenten (leiding, sacramenten, opzicht) en dit zijn voor een heel deel vragen die ook leven rond pioniersplekken. Het voert op dit moment te ver om de kerkordelijke regeling van huisgemeenten en pioniersplekken samen te nemen, maar bij de beraadslagingen over de huisgemeenten is het goed de parallellie tussen deze ogenschijnlijk heel verschillende werelden serieus te nemen. We zijn kerk in een tijd en gebied waarin zowel krimp als nieuwe groei plaatsvinden en de gestalte waarin kerkzijn daarin vorm krijgt, brengt gelijksoortige vragen met zich mee.

- Om ook in kerkordelijke zin goed over de huisgemeente te kunnen nadenken, moeten we wel de contouren ervan wel enigszins helder hebben. Het woord lijkt op het eerste gehoor te verwijzen naar gemeenschappen die bijeenkomen in huiskamers, maar dat is een te beperkte opvatting. Conceptuele helderheid is dus geboden, zeker als er besluiten over de plek van huisgemeenten in het geheel van het kerkverband moeten worden genomen. Mogelijk moet er een nieuwe naam voor deze kleinschalige gemeenschappen komen.
- De kracht van de kleine groep wordt door velen meer en meer ontdekt of herontdekt. Menigeen ervaart in de kleine kring geloofsverbondenheid en ontvangt hier beslissende impulsen voor het persoonlijk geloof. Deze ervaring vraagt om doordenking. De huisgemeente heeft binnen de Protestantse Kerkorde een plek gekregen vanuit de Hervormde Kerkorde als gevolg van de aanvaarding van het rapport *'Op kleine schaal toch vitaal'* uit 1993. Dit rapport kiest voor schaalvergroting op bestuurlijk vlak en schaalverkleining ten dienste van de ontmoeting en vervulling van de 'basistaken'. De kerkorde uit 2004 noemt de huisgemeente uitsluitend bij het spreken over de streekgemeente en stelt daarbij het volgende: "Een huisgemeente is een tot een streekgemeente behorende gemeente die *niet* in staat is alle in de orde van de kerk aangegeven taken van een gemeente te verrichten." (4-17-4a). Wat kenmerkend wordt geacht is, afgaande op de beschrijving, dus vooral haar tekort. Ze kan niet alle kerkordelijk geboden taken doen. Volgens *'Op kleine schaal'* kan zij zich beperken tot de 'basistaken' van vieren, leren en dienen.

In de voorstellen voor de kerkorde die nu ter tafel liggen, is op dit punt al een flinke stap gemaakt, maar nog steeds komt de huisgemeente pas in beeld als er ter plaatse geen 'reguliere' gemeente meer is (letterlijk: 'geen gemeente'). Het is de vraag of deze manier van denken adequaat is in een sterk veranderende samenleving en of er ook niet op een andere manier kan worden gedacht over 'gemeente-zijn'. Verschillende overwegingen spelen hierbij een rol:

- Hoe adequaat is een vooral geografische benadering ('open plekken') in een tijd waarin netwerken zich zeker ook (of vooral) niet-geografisch ontwikkelen?
- Ook in kleinere (dorps)gemeenschappen is de presentie van kerk belangrijk. Dit wordt steeds meer onmogelijk omdat dit kerkordelijk (juridische) zelfstandigheid van de kleine gemeenten impliceert.
- Vormen die trekken van een huisgemeente vertonen ontwikkelen zich momenteel spontaan in allerlei vormen, in het geheel niet gehinderd door een denken in termen van 'open plekken'. Mogelijk ligt het grootste potentieel voor het komen tot huisgemeenten juist niet in de 'open plekken'. We zien huisgemeenten en andere kleinschalige vormen van (leef)gemeenschap vooral ontstaan vanuit missionair verlangen, niet of nauwelijks vanuit het ontbreken van een 'gewone' gemeente. Ze willen ook niet concurreren met de 'gewone' gemeente, maar op een heel eigen wijze vorm geven aan een leven vanuit het Evangelie. Overigens is het goed hierbij op te merken dat er binnen onze kerken een behoorlijke mate van ongelijktijdigheid is. In sommige delen van ons land staat de kerk in haar traditionele vorm nog behoorlijk overeind, terwijl in andere gebieden de klassieke gestalte van de kerk bezig is te verdwijnen.
- Bepaalde 'huisgemeente-achtige' vormen van kerkzijn lijken grensdoorbrekend te kunnen werken. Vanwege de laagdrempeligheid en het vaak wat informele karakter kunnen ze mensen aantrekken vanuit verschillende kerken. Dat maakt de inbedding in een groter denominationeel verband lastig. We zien in toenemende mate een afname van de binding aan denominaties en aan bovenlokale kerkelijke verbanden. Mensen binden zich vooral aan concrete geloofsgemeenschappen en hebben vaak nauwelijks nog zicht op wat er bovenplaatselijk speelt. Ze hebben er vaak ook helemaal geen interesse in. Het past in een ontwikkeling die we individualisering van

geloofsgemeenschappen zouden kunnen noemen. Mentaal gezien is er een beweging gaande waarbij lokale geloofsgemeenschappen steeds meer op eigen wijze wensen te opereren, zelfs al maken ze deel uit van een kerkverband. David Roozen spreekt in dit verband van '*congregational localism*'.¹ *Kerk 2025* komt hieraan tegemoet door gemeenten meer ruimte te bieden om zich zelf te organiseren. Dit lokale denken en handelen betekent overigens niet per definitie dat plaatselijke gemeenschappen zich op zichzelf terugtrekken. Ook nieuw gestichte, in principe zelfstandige geloofsgemeenschappen doen dat in de regel niet. We zien juist vaak een intensieve uitwisseling via nieuwe netwerken. Internet speelt daarbij een zeer belangrijke rol, maar ook samenkomsten dragen bij aan onderlinge contacten en uitwisseling (denk aan de functie van de nieuw te vormen *Ringen van Gemeenten*). Wat hierbij opvalt, is dat klassieke kerkgrenzen geen rol meer lijken te spelen. Kerkordelijk is dat lastig, maar het is wel zaak om vanuit deze ingrijpende maatschappelijke en kerkelijke veranderingen na te denken over de aanpassing van de kerkorde.

Gespreksvragen:

- Waar denkt u aan bij het woord 'huishgemeente'?
- Welke 'basistaken' moet een huishgemeente vervullen om huishgemeente binnen de Protestantse Kerk in Nederland te (kunnen) zijn?
- Hoe ziet u de inbedding van een huishgemeente binnen het geheel van de Protestantse Kerk?
- Wie mag voorgaan in een gemeente is in de kerkorde duidelijk gereguleerd: predikanten en preekconsenthouders. Hoe ziet u dat voor een huishgemeente ?

¹ David A. Roozen, 'National Denominational Structures' Engagement with Postmodernity: An Integrative Summary from an Organizational Perspective', in: David A. Roozen, James R. Nieman (eds.), *Church, Identity, and Change. Theology and Denominational Structures in Unsettled Times*, Grand Rapids/Cambridge 2005, 623.